

Tárgytematika

Családszociológia alapjai

NGF_SM048_1

Tárgyfelelős neve: dr. Nárai Márta

Félév: 2013/14/2

Beszámolási forma: Vizsga

Tárgy heti óraszám: 3/0/0

Tárgy féléves óraszám: 0/0/0

OKTATÁS CÉLJA

A tárgy alapvető célja, hogy a hallgatókat felkészítse a családok körében végzett szociális munkára a családdal, a családok működésével kapcsolatos elméleti ismeretekkel. A tárgy foglalkozik a családi életformák sokféleségével, a család, mint társadalmi intézmény változásaival, a család társadalomtörténetével. A hallgatók megismerik a családi élet alakulására ható tényezőket, a családok működéséhez és működési zavaraihoz kapcsolódó társadalmi és szociális problémákat, illetve betekintést nyernek a családok működőképességét támogató szolgáltatásokba. A szemináriumokon kiadott feladatokkal a kurzus fejleszteni kívánja a hallgatók • együttműködési képességét, • kommunikációs készségét, • problémamegoldó képességét, • önállóságát, • az információfeldolgozás képességét • és a rendszerben való gondolkodást

TANTÁRGY TARTALMA

A félév során az alábbi témakörök feldolgozására kerül sor: 1. Alapfogalmak: család, rokonság, családtípusok, családformák, háztartások. A család mint rendszer. Genogram – a családi kapcsolatok ábrázolása 2. A család társadalmi meghatározottsága, a családösszetétel változásai. 3. A családi életformák pluralizációja – a család változása és a házasság terén napjainkban megfigyelhető változások. 4. A család funkciói és változások e funkciókban. Döntések a családban. 5. Családon belüli munkamegosztás. Nemek és szerepek, szerepkonfliktusok. 6. A párkapcsolatok dinamikája, illetve házasságra felkészítő szerepük. A párválasztás szociokulturális összetevői és szociológiai problémái. 7. Népesedés és család – demográfiai folyamatok. A születésszám változásai. Előregedő társadalom. A terhesség-megszakítások alakulása, társadalmi megítélése. 8. A gyermekvállalás attitűdjei, társadalmi támogatottsága. Gyermekvállalás és a munkavégzés összeegyeztetése, ennek nehézségei, konfliktusai. Család és/vagy karrier? 9. A család fejlődése, családi életciklusok. Szülés – születés – szülővé válás. Gyermeknevelés és érték közvetítés a családban. Családi kapcsolatrendszerek. 10. Családi és házassági konfliktusok keletkezése, formája és dinamikája. Változás és konfliktuskezelés a családban. 11. Házasságok stabilitása és instabilitása. A válás folyamata, a gyermekek és felnőttek megbirkózása a válással. 12. Diszfunkcionalitás a család működésében. Deviancia a családban. A deviáns viselkedések és a családi kapcsolatok változásai. Bántalmazás 13. Életútinterjú, mint a család hatását (is) feltáró, a családi mintákat bemutató kvalitatív vizsgálati módszer

SZÁMONKÉRÉSI ÉS ÉRTÉKELÉSI RENDSZERE

Félévközi követelmények: · A szemináriumokon megadott feladatok teljesítése (csoportmunkában való részvétel, gyűjtőmunkák, irodalomfeldolgozás stb.; mindig aktuálisan kerül megbeszélésre) · Két zárthelyi dolgozat írása a félév során (összesen 75 pont) – kötelező, az aláírás feltétele mindkét ZH megírása · A félév során a megadott szakirodalmak közül egy szabadon választott irodalom írásban történő feldolgozása (irodalom összegzése + saját reflexiók) (határidő: április 14.) (Times New 12-es betűméret, max. 1,5-es sortáv, 3–5 oldal) (max. 15 pont) · Filmreflexió: a szemináriumokon közösen megtekintett rövidfilmek közül egy film mondanivalójának összegzése, illetve

a látottakkal kapcsolatosan saját vélemény, gondolatok megfogalmazása (határidő: aktuálisan kerül megbeszélésre.) (Times New 12-es betűméret, max. 1,5-es sortáv, 1–2 oldal) (max. 10 pont) · Életútinterjú készítése és dokumentálása (Times New 12-es betűméret, max. 1,5-es sortáv, 5–9 oldal) (beadás határideje: aktuálisan kerül megbeszélésre), majd szóbeli vizsgán való prezentálása (ppt felhasználásával kb. 15 percben). (A prezentáció pontozásának szempontjai: előadás módja, tartalma, ppt-k minősége, információtartalma, 'olvashatósága') (25-25 pont) · Plusz feladatként vállalható az egyes témakörökhöz tartozó részművek szakirodalmak/oktató által adott jegyzetek alapján történő feldolgozása és szemináriumon történő prezentálása (ppt felhasználásával kb. 15–25 percben). Egy részműv kidolgozására egyénileg vagy párban lehet jelentkezni. (25 pont) A foglalkozásokon való részvétel kötelező, háromnál több órától való igazolatlan hiányzás a tárgy el nem fogadását (aláírás megtagadása) vonja maga után. Értékelés: A félév szóbeli vizsgával zárul, ahol az életútinterjút kell megadott szempontok alapján prezentálni (ppt felhasználásával) az oktató és a társak előtt, max. 15 percben. Az értékelés 1–5-ig terjedő érdemjegy formájában történik a szemináriumi feladatok teljesítése, illetve a szóbeli vizsga alapján. Az érdemjegy az egyes feladatokra kapott pontszámok alapján kerül megállapításra. A félév során teljesítendő feladatokra (beleértve az életútinterjút is) összesen 150 pontot lehet kapni. A hallgató plusz feladatokkal növelheti pontjai számát. Érdemjegyek: 0–75 pont: elégtelen (1); 76–94 pont: elégséges (2); 95–113 pont: közepes (3); 114–131 pont: jó (4); 132–150 pont: jeles (5)

KÖTELEZŐ IRODALOM

Kötelező irodalom: Andorka Rudolf (2006) Bevezetés a szociológiába. Második javított és bővített kiadás. Szerkesztette: Spéder Zsolt. Osiris, Budapest. A családról szóló fejezet. Ajánlott irodalom: Albert Fruzsina–Dávid Beáta (2005) Férfiak és nők a családban egy kétgenerációs vizsgálat tükrében. In: Szerepváltozások. Jelentés a férfiak és nők helyzetéről 2005. TÁRKI – ICSSZEM, Bp. 102–121. o. Anderson, E. – Fraiberg, S. (1996): Elhagyott anya, elhagyott gyermek. In: Gyermek – család – társadalom. HRSZPE, Bp. 151–177. o. Andersson, Magdalena (2006) Mire jó a nemek egyenlősége? In: Giddens, A. – Diamond, Patrick (szerk.): Írások az egyenlőtlenségről, az egyenlőségről – és az új egyenlőségről. Napvilág Kiadó, Bp. 223–237. old. Andorka Rudolf (1991) „A házasságok társadalmi helyzete egymáshoz viszonyítva” In: Utasi Ágnes (szerk.) Társas kapcsolatok. Gondolat, Bp. 20–39. o. Aries, Philippe (1984) Gyermek, család, halál. Gondolat, Bp. Badinter, E. (1999) A szerető anya. Csokonai Kiadó, Bp. Bálint M. – Köllő I. (2008) Gyermeknevelési támogatások. In: Fazekas K. – Cseres-Gergely Zs. – Scharle Á. (szerk.) Munkaerő-piaci Tükör 2007. MTA Közigazgatás-tudományi Intézet – OFA, Budapest. 54–72. o. Bányai Emőke (2004): Intenzív családmegtartó szolgáltatások. In: Család, gyermek, ifjúság, 2004/6. 6–21. old Beck, Ulrich (2003): Én én vagyok: a nemek egymás nélkül, egymással és egymással szemben a családon belül és kívül. In: A kockázat társadalma. ARTT – Századvég, Budapest. 182–321. o. Berg, I. K. (1995) Konzultáció sokproblémás családokkal. Speciális problémák. Animula, Bp. 143–163. o. Blaskó Zsuzsa (2005) Dolgozzanak-e a nők? A magyar lakosság nemi szerepekkel kapcsolatos véleményének változásai, 1988, 1994, 2000. In: Demográfia 2–3. 159–187. old. Blaskó Zsuzsa (2006) Nők és férfiak – keresőmunka, házimunka. Kutatási jelentések. 82 (1) KSH NKI, Budapest. Blaskó Zsuzsa (2009) Családtámogatás, gyermeknevelés, munkavállalás. In: Demográfiai Portré. KSH NKI, Budapest. 41–51. o. Blaskó Zsuzsa (2010) Meddig maradjon otthon az anya? – A gyermekfejlődés szempontjai. In: Esély. 3. 89–116. o. Bognár Gábor – Telkes György (1994) A válás lélektana. Bp., KJK. Buda Béla (1986) Az alkoholizmus családpatológiája és családterápiája. In: Alkoholológia. 3. 8–16. o. Bukodi Erzsébet (2002) Ki kivel (nem) házasodik? A partnerszelekciós minták az egyéni életútban és a történelmi időben. In: Szociológiai Szemle. 2002/2. 28–58. o. Bukodi Erzsébet – Róbert Péter (1999) A nők munkaerő-piaci részvétele és a gyermekvállalás. In: Statisztikai Tükör. 4. 201–224. o. Cseh-Szombathy László (1985) A házastársi konfliktusok szociológiája. Bp., Gondolat. 51–83. old. Cseh-Szombathy László (1994) Értékváltozások a magyar családban. In: INFO-Társadalomtudomány. 30. Cseh-Szombathy László (2000) A házasság minősége. In: Elekes Zsuzsanna – Spéder Zsolt (szerk.) Törések és kötések a magyar társadalomban. ARTT – Századvég, Bp. 239–254. o. Csurgó Bernadett – Megyesi G. Boldizsár (2006): Családi döntések, munkamegosztás és társadalomszerkezet. In: Kovács Imre (szerk.): Társadalmi metszetek. Hatalom, érdek, individualizáció és egyenlőtlenség a mai Magyarországon. Bp., Napvilág Kiadó Dóra Ilona (2001) Lakásváltozások és családi életciklusok. In: Statisztikai Szemle. 12. 984–1000. o. Dowling, E. – Barnes (2001) Együttműködés a gyermekekkel és szüleikkel a különélés és a válás során. Coincidencia Kft., Bp. Drjenovszky Zsófia (2009) A szülési szabadság hosszának vizsgálata az első gyermek vállalását követően. In: Szociológiai Szemle. 3. 116–146. o. Durst Judit (2001) „Nekem ez az élet, a gyerekek” Gyermekvállalási szokások változása egy kistalusi cigány közösségben In: Századvég 2001/22. szám Elekes Zsuzsanna – Paksi Borbála (2000) A

család hatása a fiatalok alkohol és drogfogyasztására, valamint egyéb viselkedészavaraira. In: Spéder-Zsolt-Tóth Pál Péter (szerk.) Emberi viszonyok. ARTT-Századvég, Bp. Faragó Tamás (2000) Házastársi konfliktusok a 18. században az egykorú források tükrében. In: Elekes Zs.-Spéder Zs. (szerk.) Törések és kötések a magyar társadalomban. Andorka R. TTT.- Századvég K., Budapest. 331–348. o. Fitness, Julie (2006) Viszlát, fekete báránycám! A családi elutasítás okai és következményei. In: Williams, K.D. – Forgas, J.P. – Hoppel, W. (szerk.) A társas kirekesztés pszichológiája. Kairosz Kiadó, Bp. 270–284. o. Fuchs, V.R. (2003) A nemek közötti gazdasági egyenlőtlenségekről. Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest. Gödri Irén (2001): A házassági kapcsolatok minősége és stabilitása. Bp., KSH 36-46. old. Gregor Anikó (2008) „Ha volna két életem...” A szerepkonfliktusból fakadó feszültségek a nyugat-európai, a poszt szocialista országok és az USA-beli nők között. In: Szociológiai Szemle. 2008/2. 87 –110. o. Hablicsek László – Pákozdi Ildikó (2004) Az előregedő társadalom szociális kihívásai. In: Esély 2004/3. Hajnal Ágnes (2006) A szülők válásának hatása a gyermekek életminőségére serdülőkorban. In: Kopp Mária–Kovács Mónika E. (szerk.) A magyar népesség életminősége az ezredfordulón. Bp., Semmelweis K. 245–252. old. Herczog Mária (2005) A családon belüli erőszak kutatásának előzményei és családi viszonyok vizsgálata Magyarországon. In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK –KERSZÖV, Bp. 53–61. old. Hernádi M. (1989) Válni veszélyes! Családbomlás Magyarországon. Háttér lap- és könyvkiadó, Budapest. H. Sas Judit (1984) Nőies nők és férfias férfiak. Akadémiai K., Bp. 126–129. o. Janky Béla (2005) Intergenerációs konfliktusok a modern jóléti államokban. In: Demográfia. 2–3. 291–310. old. Kamarás Ferenc (2005) Családalapítás és gyermekvállalás Európában. Kérdések és kérdőjelek. In: Nagy I. – Pongrácz Tiborné – tóth I.Gy. (szerk.) Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről. TÁRKI – Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, Budapest. 87–101. o. Kopp Mária – Skrabski Árpád (2001) A házasság és család válságának újraértelmezése a mai magyar társadalomban. In: Mentálhigiéné és Pszichoszomatika. 3. 5–19. old. Kopp Mária–Skrabski Árpád (2006) A támogató család, mint a pozitív életminőség alapja. In: Kopp Mária–Kovács Mónika E. (szerk.) A magyar népesség életminősége az ezredfordulón. Bp., Semmelweis K. 220–232. old. Kopp Mária–Skrabski Árpád (2006) Gyermekvállalás és életminőség. In: Kopp Mária–Kovács Mónika E. (szerk.) A magyar népesség életminősége az ezredfordulón. Bp., Semmelweis K. 253–262. old. Köllő J. (2008) A gyermeknevelési támogatások munkaerő-piaci hatásai. In: Nagy G. (szerk.) Jóléti ellátások, szakképzés és munkakínálat. MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest. 31–56. o. Kőszegi Erika (2004) Idősek a családban www.csaladinet.hu Krantzler M. –Krantzler P. (1999) A kreatív válás. Hogyan tegyük életünket boldogabbá és eredményesebbé a válás alatt és után. Alexandra Kiadó, Budapest. McLaren, Angus (2002) Szexualitás a 20.században. Osiris, Bp. (Összegzés 297–305. old. Mead, Margaret (1972): „Nem és temperamentum” In: Kemény István (szerk.): A szexuális élet szociológiája. Bp., KJK. 53–148 o. Medgyesi Márton (2002) Nemzedékek közötti családi transzferek. In: Társadalmi riport. TÁRKI, Budapest. Minuchin (1996) Széthulló családok. In: Gyermek – család–társadalom. HRSZE. 245–267. old. Minuchin, P. – Calapinto – Minuchin, S. (2001) Krízisről krízisre. A szegény családok segítése. Animula, Bp. 21–35. o. Minuchin, P. – Colapinto, J. – Minuchin, S. (2002) A családi rendszer változását segítő eljárások. In: Krízisről krízisre. A szegény családok segítése. Bp., Animula, 74–99. old. Nagy Beáta (2009) A munkavállalás és gyermekvállalás paradoxona – bevezető gondolatok. In: Szociológiai Szemle. 3. 81–91. o. Neményi Mária (2000) Deprivált családok gyermekei – ahogy a védőnők látják. In: Spéder Zsolt–Tóth Pál Péter (szerk.) Emberi viszonyok. ARTT-Századvég, Bp. 209–307. o. Neményi Mária (szerk.) (1988) A család pro és kontra. Bp., Gondolat. Neményi Mária (1998) Testükbe zárva. Bp., Új Mandátum. 52–67. o. Neményi Mária (2000) „Új család – új modell”. In: Schadt Mária (szerk.) Családszociológiai szöveggyűjtemény. Comenius. Pécs. Neményi Mária – Takács Judit (2005): Változó család – változó családpolitikák. In: Szociológiai Szemle 2005/4. 3–36. old. Nguyen, L.L.A. (2005) Férfiak és nők a munka világában. Nemi szerepek a munkahelyen. In: Magyar Pszichológiai Szemle. 2. 11–134. o. Novák Judit – Barcy Magdolna – Füredi János – Kapusi Gyula (1991) Párt(t)a(t)lanul. A társadalmi változások hatása a családban zajló folyamatokra. In: Psychiatria Hungarica. 3. 231–241. o. Paksi Veronika – Szalma Ivett (2009) Mikor vállaljunk gyermeket? In: Szociológiai Szemle 3. 92–115. o. Phillips, Roderick (2004) Amit Isten összekötött... A válás rövid története. Bp., Osiris (A válásszám növekedésének magyarázata 318–333 old. Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit (1992) Kik is azok a „sokgyermekesek”? In: Szociológiai Szemle, 1992. 2. 93–109. old. Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit (1991): Sokgyermekes családok. Bp., KSH. NKI. 7–15. o. Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit (1996) Gyermeket nevelni. In: Társadalmi riport, 1996. Bp., TÁRKI. 332–351. old. Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit (1997) A gyermekvállalási magatartás alakulása. In: Szerepváltozások. Szerk.: Lévai Katalin – Tóth István György. Bp., KN. 86–106. o. Pongrácz Tiborné (1999) Terhességmegszakítások a számok és a lakossági vélemények tükrében. In:

Századvég. 1999/ Tél 59–73. o. Pongrácz Tiborné – Spéder Zsolt (2003) Élettársi kapcsolat és házasság – hasonlóságok és különbségek az ezredfordulón. In: Szociológiai Szemle. 2003/4. 55 – 75. o. Pongrácz Tiborné (2005): Nemi szerepek társadalmi megítélése. Egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat tapasztalatai. In: Szerepváltozások. Jelentés a férfiak és nők helyzetéről 2005. TÁRKI –ICSSZEM, Bp. 73–87. old. S. Molnár Edit – Pongrácz Tiborné – Kamarás Ferenc – Hablicsek László (1998) Házasságon kívüli születések. Bp., KSH-NKI., Kutatási jelentései. S. Molnár Edit (1997) Gyermekeket egyedül nevelő anyák. In: Demográfia. 2–3. 43–51. old. S. Molnár Edit (1998) A munkahely biztonsága és a gyermekvállalás konfliktusai a 18–40 éves férfiak és nők körében. In: Demográfia. 2–3. 206–233. o. S. Molnár Edit (1999) Családi értékek, magatartások, demográfiai tendenciák. In: Századvég. 1999/ősz 21–31. o. Simonyi Ágnes (2002) Családok peremhelyzetben városban és falun. In: Szociológiai Szemle 2002/4. 131–143. old. Simonyi Ágnes (1995) Munka nélkül. Családi alkalmazkodási stratégiák és hiányuk. In: Az államtalanítás dilemmái: szociálpolitikai kényszerek és választások. Bp. ATA. 193–213. o. Somlai Péter (1995): Bizonytalanul. A családok helyzete Kelet-Közép-Európában. In: Esély. 2. 47–59. o. Somlai Péter (1999): A sokféleség zavara, a családi életformák pluralizációja Magyarországon. In: Demográfia. 1–2. 38–47. o. Somlai Péter (1997) Szocializáció. Bp., Corvina. 148–169. o. Somlai Péter (2002) Húsz év. Családi kapcsolatok változásai a 20. sz. végi Magyarországon. ÚMK, Budapest. Somlai Péter (2007): A posztadoleszcensek kora. In: Új ifjúság. Bp., Napvilág K. (9-45 old.) Spéder Zsolt (2005) Az európai családformák változatossága. Párkapcsolatok, szülői és gyermeki szerepek az európai országokban az ezredfordulón. In: Századvég. (Új évfolyam) 2005/3. 3–49. o. Spéder Zsolt – Kapitány Balázs (2006): Szülővé válás az ezredforduló után: a strukturális körülmények és a tudati tényezők szerepe az első gyermek vállalásakor. In: Társadalmi riport 2006. Bp., TÁRKI 183-204 old. Sulyok Brigitta (1999) A gyermekes családok gazdálkodási, jövedelmi viszonyai. In: Az önkormányzati segélyezés és a segélyezett családok életkörülményei. Bp., KSH. Szakolczai György (2005) A rendszerváltozás és a politikai váltógazdaság demográfiai hatásai. In: Demográfia. 2–3. 254–280. old. Szarvák Tibor – Szoboszlai Zsolt (2000) Családok pozíciói a városi résztársadalmakban. In: Esély 5. 71–86. o. Széman Zsuzsa (2008) Ki az idős? Az öregedés különböző szempontjai. In: Esély 2008/3. 3-15. o. Szöllösi Gábor (2005) A családon belüli erőszak differenciáltsága – Különbségek a nevek, a felfogások és a helyszínek szintjén. In: Virág György (szerk.) Családi iszonyok. KJK – KERSZÖV, Bp. 65–87. old. Szukicsné Serfőző Klára (1995): Az egyszülős családok társadalmi és demográfiai jellemzői. Bp., KSH. Tóth Olga (1992) Az első gyerek születése, mint az életút fordulópontja. In: Társadalomkutatás. 1. 40–46. o. Tóth Olga (1994) „A női életút Magyarországon” In: Hadas Miklós (szerk.) Férfiuralom. Replika Kör, Bp. 223–234. o. Tóth Olga (1995) Attitűdváltozások a női munkavállalás megítélésében. In: Szociológiai Szemle. 1. 71–86. o. Tóth Olga (1998) Családtörténetek kétfélel: férfi és női megközelítés. In: Szociológia emberközelben. Bp., Új Mandátum. 213–228. o. Utasi Ágnes (1999) Partnerkapcsolatok és individualizálódás. In: Demográfia. 1–2. 25–34. o. Utasi Ágnes (2002) Társadalmi integráció és családi szolidaritás. In: Educatio. Ősz. 384–403. o. Változó család fogalma. Az együttélés és nem családi jellegű házastársi kapcsolatok hatása. (2000) In: Demográfia. 2–3. 32–46. o. Vaskovics László (2002) : A család fejlődése Európában. In: Educatio 3. 349–364. o. Vukovich Gabriella (2006) Az elvált apák helyzetének néhány aspektusa. In: Társadalmi riport 2006. TÁRKI, Bp. 267–287. old.